

Vastaanottokeskuksen menettely asiakassiirtojen yhteydessä

KANTELUT

Kantelijat ovat arvostelleet oikeuskanslerille 25.11.2023 ja 27.11.2023 osoittamissaan kante-
luissa Maahanmuuttoviraston 24.11.2023 tekemää päätöstä siirtää Oulun Heikinharjun vas-
taanottokeskuksesta ukrainalaisia asukkaita Kemijärvelle ja Raaheen. Kanteluiden mukaan tu-
levasta siirrosta ilmoitettiin asukkaille edellisenä päivänä, joten heillä oli alle vuorokausi aikaa
valmistella lähtöään. Kantelujen mukaan osalla asukkaista oli sairaanhoito Oulussa kesken ja
osa oli saanut järjestettyä lasten päivähoidon ja muun elämisen Ouluun. Siirrettävien ukrai-
nalaisten sidoksia Ouluun ei ole kantelijoiden näkemyksen mukaan päätöksenteossa otettu
huomioon.

SELVITYS

Maahanmuuttovirasto on antanut 15.4.2024 asiasta selvityksensä. Se on selvitystään varten
kuullut vastaanottoyksikköä, joka on edelleen kuullut Oulun vastaanottokeskusta. Maahanmuut-
toviraston lisäksi vielä pyynnöstä 17.4.2023 toimittanut oikeuskanslerinvirastoon ohjeen ”Maa-
hanmuuttoviraston ohjepäivitys vastaanottokeskuksille asiakassiirtotilanteisiin”.

VASTINEET

Kantelijat eivät ole käyttäneet heille varattua tilaisuutta antaa vastinettaan hankitusta selvityk-
sestä.

RATKAISU

Sovellettavat oikeusohjeet

Kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain (746/2011, vastaanottolaki) 16 §:n 1 momentin mukaan kansainvälistä suojelua hakeva ja tilapäistä suojelua saava majoitetaan vastaanottokeskukseen. Majoittamisessa otetaan huomioon majoitettavien ikä ja sukupuoli. Hakija voidaan siirtää toiseen vastaanottokeskukseen, jos se on tarpeen hänen itsensä, vastaanottokeskuksen toiminnan tai kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen käsittelyn vuoksi. Majoitus on järjestettävä niin, että perheenjäsenet voivat halutessaan asua yhdessä.

Samana pykälän 2 momentin mukaan majoittamisesta ja siirrosta päättää vastaanottokeskus. Ennen siirtoa koskevan päätöksen tekemistä siirrettävää on kuultava. Ilman huoltajaa olevan lapsen siirtämisestä päätettäessä myös lapsen edustajaa on kuultava.

Vastaanottolain 57 §:n mukaan vastaanottokeskuksen tai Maahanmuuttoviraston 16 §:n nojalla tekemään päätökseen, joka koskee majoittamista tai vastaanottokeskuksesta toiseen siirtämistä, ei saa hakea muutosta valittamalla.

Maahanmuuttoviraston selvitys

Maahanmuuttoviraston selvityksen mukaan vastaanottokeskuksen asiakassiirtojen taustalla oli tilanne itärajalta, jonka vuoksi Maahanmuuttovirasto päätti nostaa valmiuttaan. Maahanmuuttoviraston näkemyksen mukaan tarve suunnitella mahdollisen järjestelykeskuksen perustamista Ouluun edellytti Oulun vastaanottokeskuksen uudelleenjärjestelyä sekä keskuksen osittaista tyhjentämistä. Tästä syystä Oulun vastaanottokeskuksessa ei ollut mahdollista pitää sen hetkistä määrää asiakkaita.

Maahanmuuttoviraston selvityksen mukaan päätös siirtää Oulun vastaanottokeskuksesta asiakkaita valmiustason nostamisen vuoksi on tehty viraston vastaanottoyksikön johtoryhmässä. Myös viraston ylijohdajalla on päätöksen jälkeen ollut tieto siirroista. Siirtojen käytännön toteutuksen osalta vastuu siirroista on kuitenkin ollut Oulun vastaanottokeskuksella. Käytännön toteutuksella tarkoitetaan tässä tapauksessa siirrettävien asiakkaiden määriä, siirtojen aikataulusta, asiakkaiden tiedottamista ja muita käytännön järjestelyitä.

Maahanmuuttovirasto kertoo selvityksessään edelleen, että koska Oulussa ei ollut välittömästi muuta vastaanottokeskusmajoitusta tarjolla, jouduttiin asiakkaita siirtämään Oulun ulkopuolelle muihin vastaanottokeskuksiin. Perjantaina 24.11.2023 Raaheen siirrettiin 10 ja Kemijärvelle 20

ukrainalaista asiakasta. Siirrettävien joukoissa oli myös lapsiperheitä ja koulussa olevia lapsia. Kokonaiset perheet siirrettiin yhdessä.

Edelleen Maahanmuuttovirasto toteaa, että Oulun vastaanottokeskuksen johtaja oli torstaina 23.11.2023 antanut ohjeen tyhjentää osa ukrainalaisten käytössä olevista tiloista valmiuden nostamiseksi. Tarkoitus oli pitää Oulussa ne asiakkaat, joilla oli erityisiä syitä jäädä Ouluun. Vastaanottokeskuksen sosiaalipalveluiden henkilöstö kävi läpi ne asiakkaat, joilla oli Oulussa työsuhte ja/tai muita mahdollisia perusteltuja syitä jäädä Ouluun. Vastaanottokeskuksen terveystiimi kävi läpi ne asiakkaat, joita ei terveydellisistä syistä voitu siirtää. Sellaiset asiakkaat, joilla oli Oulun yliopistollisessa sairaalassa (OYS) hoidot kesken, ohjattiin Raahen vastaanottokeskukseen, mistä käsin asiakkailla oli mahdollisuus jatkaa hoitoja OYS:ssa. Terveystieteiden palvelut toimivat kaikissa vastaanottokeskuksissa identtisesti ja asiakaskirjausjärjestelmä on yhteinen, joten mikään hoito ei siirron vuoksi päässyt katkeamaan.

Maahanmuuttoviraston selvityksen mukaan Oulun vastaanottokeskuksen henkilöstö sai ohjeen tiedottaa kaikkia ukrainalaisia siirrosta torstaina 23.11.2023. Vastaanottokeskuksen henkilöstön sisäisessä tiedonkulussa ilmeni kuitenkin ongelmia, minkä seurauksena muun muassa osa niistä ukrainalaisista, joita ei olisi pitänyt siirtää, päätyi seuraavana päivänä siirrettävien joukkoon. Oulun vastaanottokeskuksen johtaja kuuli tilanteesta perjantai-iltana ja antoi heti määräyksen siitä, että työssäkäyviä ei saa siirtää. Kuljetukset kuitenkin lähtivät varhain aamupäivällä, eikä koko siirtoprosessia ehditty siinä vaiheessa enää käymään uudelleen läpi.

Maahanmuuttoviraston mukaan Oulun vastaanottokeskuksen antamassa selvityksessä todetaan, että koska henkilöstö joutui valmistelemaan siirrot poikkeuksellisen nopeasti, ei normaaliin tulkittuun siirtomenettelyyn ollut mahdollista turvautua jo yksinomaan tulkkien saatavuuden vuoksi. Siirtotieto annettiin asiakkaille käännohjelmalla laaditulla venäjänkielisellä tiedotteella, joka vastaanottokeskuksen venäjää osaavan työntekijän mukaan oli laadittu ymmärrettävästi. Henkilöstö informoi asiakkaita myös henkilökohtaisesti keskustellen. Yksi työntekijöistä oli venäjänkielentaitoinen, mutta muutoin työntekijät käyttivät tiedottamisessa englantia, suomea ja käännohjelmaa. Asiakkaat hyödynsivät myös omia käännosovelluksia keskusteluissa. Asiakkaita ohjeistettiin miettimään yksityismajoitukseen hakeutumisen mahdollisuutta, jotta he voisivat jäädä Ouluun. Niille asiakkaille, joita ei tavoitettu, jätettiin postilaatikkoon tiedote siirrosta.

Maahanmuuttovirasto toteaa, että saadun selvityksen perusteella vaikuttaa siltä, ettei Oulun vastaanottokeskuksen siirroissa olla käytännön toteutuksen osalta onnistuttu toimimaan täysin vastaanottolain edellyttämällä tavalla. Vaikka tilanne itärajalla on ollut kriittinen ja siirtojen taustalla on ollut poikkeustilanteesta johtuva kiireellinen tarve, olisi siirroissa pitänyt paremmin varmistaa siirrettävien henkilöiden oikeusturva. Kiire ei voi olla peruste sille, että kaikkia asiakkaita ei ole kuultu vastaanottolain 16 §:n 2 momentin edellyttämällä tavalla. Siirroista ei ole myöskään

riittäväällä tavalla tiedotettu. Lisäksi lasten etu ja haavoittuvassa asemassa olevien erityistarpeet on myös kiireellisissä tilanteissa otettava huomioon. Maahanmuuttovirasto pitää hyvänä, että Oulun vastaanottokeskuksen terveystiimi on varmistanut, ettei siirretä sellaisia henkilöitä, joita ei terveydentilan vuoksi voida siirtää. Lisäksi siirrettyjen terveydenhoidon jatkuvuus on varmistettu. Maahanmuuttovirasto kuitenkin katsoo, että siirroissa olisi voitu paremmin ottaa huomioon myös lasten mahdolliset erityistarpeet.

Maahanmuuttovirasto toteaa lopuksi, että virasto on Oulun vastaanottokeskuksessa tehtyjen siirtojen ja niiden yhteydessä tunnistettujen haasteiden jälkeen päivittänyt vastaanottokeskuksille annettua asiakassiirto-ohjettaan. Päivitetyn ohjeen tarkoituksena on selkeyttää siirtoihin liittyviä käytännön toimintoja ja ohjeessa on muun muassa painotettu vastaanottolain mukaista velvoitetta kuulla ja tiedottaa asiakkaita siirroista. Uusi ohje julkaistiin helmikuussa 2024.

Maahanmuuttoviraston ohjepäivitys vastaanottokeskuksille asiakassiirtotilanteisiin

Maahanmuuttoviraston helmikuussa 2024 julkaistun ohjeen mukaan asiakassiirtoja ei tehdä ilman hyviä perusteita ja erityisesti vastaanottokeskuslähtöisiä asiakassiirtoja tulee pyrkiä välttämään odotusajan vastaanottokeskusten välillä. Vastaanottokeskuksen on näissä tilanteissa arvioitava tilanne mahdollisimman kattavasti. Vastaanottokeskuslähtöisiä asiakassiirtoja odotusajan keskusten välillä, erityisesti alueelta toiselle, on lähtökohtaisesti vältettävä, jos asiakkaalla on vahva paikkasidonnaisuus, kuten työpaikka tai tutkintoon johtava koulutuspaikka alueella.

Ohjeen mukaan asiakassiirroissa olennaista on asianmukainen ja mahdollisimman ennakoiva asiakastiedottaminen sekä asiakkaiden kuuleminen. Kuulemisessa tai sen jälkeen arvioidaan asiakkaan tilanne ja mielipide ja perusteet sekä niiden vaikutukset siirtoon. Varsinainen siirtopäätös tehdään vasta kuulemisen jälkeen.

Ohjeen mukaan edelleen asiakkaalle on ilmoitettava tulevasta siirtotarpeesta mahdollisimman hyvissä ajoin. Asiakkaalle on ilmoitettava vähintään viikkoa ennen suunniteltua siirtoajankohtaa, ellei ole erityisen painavaa syytä tai tarvetta tehdä siirtoa nopeutetulla aikataululla.

Arviointi

Maahanmuuttoviraston päätös Oulun vastaanottokeskuksen asiakassiirroista on Maahanmuuttoviraston selvityksen perusteella tehty 23.11.2023 ja siirrot on toteutettu 24.11.2023. Aikataulu siirtoille on ollut hyvin tiukka, minkä seurauksena siirrettäville vastaanottokeskuksen asiakkaille jäi vain vähän, jos lainkaan, aikaa valmistautua siirtoon. Toisaalta kuitenkin tiukka aikataulu johtui poikkeuksellisista syistä, ja Maahanmuuttoviraston on pitänyt tapahtuma-aikaan vallinneissa olosuhteissa reagoida itärajan tilanteeseen nopeasti. Maahanmuuttoviraston selvityksen

mukaan käytännön toteutus, joka on ollut vastaanottokeskuksen vastuulla, on pitänyt sisällään muun ohella siirtojen aikataulutuksen.

Maahanmuuttoviraston Oulun vastaanottokeskuksesta hankkiman selvityksen perusteella siirtojen käytännön toteutuksessa on ollut puutteita. Kaikkia asiakkaita ei ole kuultu vastaanottolain 16 §:n 2 momentin edellyttämällä tavalla, eikä siirroista ole riittävän selvästi tiedotettu kaikille. Lisäksi lasten erityistarpeita ei selvityksen perusteella ollut otettu riittävällä tavalla huomioon.

Kokonaisuudessaan siirtojen toteuttamisessa olisi pitänyt paremmin varmistaa siirrettävien henkilöiden oikeusturva. Siirtojen kiireellisyys ei ole hyväksyttävä peruste käytännön toteutuksessa esiintyneille oikeusturvapuutteille. Vaikka siirrot ovatkin olleet kiireellisiä, olisi vastaanottokeskuksen pitänyt aikatauluttaa siirrot kuitenkin niin, että siirrot olisi voitu toteuttaa lain ja hyvän hallintotavan mukaisesti siirron kohteena olevien asiakkaiden oikeusturva kokonaisvaltaisesti huomioiden.

Maahanmuuttovirasto on antanut tapahtuneen jälkeen ohjepäivityksen vastaanottokeskuksille asiakassiirtotilanteisiin. Ohje selkeyttää asiakassiirtoihin liittyviä menettelyjä. Pidän asian ohjeistamista myönteisenä.

Toimenpiteet

Kiinnitän Oulun vastaanottokeskuksen huomiota lain ja hyvän hallintotavan mukaiseen menettelyyn tehtäessä vastaanottolain mukaisia asiakassiirtoja.

Minulla ei ole asiasta käytettävissäni olevan selvityksen perusteella perusteita todeta Maahanmuuttoviraston menetelleen asiassa lainvastaisesti tai laiminlyöneen velvollisuuksiaan. Sen menettely ei näin ollen anna aiheutta toimenpiteisiini.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskanslerin sijainen

Petri Martikainen

Esittelijäneuvos

Elina Nyholm